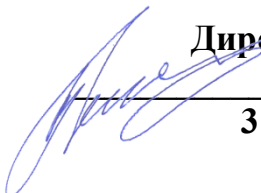

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
Навчально-науковий інститут
муніципального управління та міського господарства
Кафедра загальноінженерних дисциплін та теплоенергетики

ЗАТВЕРЖУЮ
Директор інституту

В. Б. Кисельов
3 вересня 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Цивільний захист»

галузь знань: 14 «Електрична інженерія»

за спеціальністю: 144 «Теплоенергетика»

інститут: навчально-науковий інститут муніципального
управління та міського господарства

Київ - 2019 рік

Робоча навчальна програма з дисципліни “Цивільний захист” складена для здобувачів другого рівня вищої освіти «Магістр» відповідно до програми підготовки фахівців за спеціальністю 144 «Теплоенергетика» для денної (заочної) форм навчання та на основі Типової навчальної програми нормативної дисципліни «Цивільний захист» для вищих навчальних закладів, що розроблена відповідно до наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21.10.2010 року № 969/922/216 «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 9 листопада 2010 року за № 1057/18352.

Укладач: Сегай О. М., к.т.н., доцент кафедри загальноінженерних дисциплін та теплоенергетики.

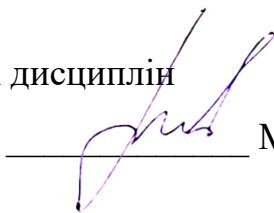
Робочу програму схвалено на засіданні кафедри загальноінженерних дисциплін та теплоенергетики

Протокол від 28 серпня 2019 року №1

Завідувач кафедри

загальноінженерних дисциплін

та теплоенергетики

Медведєв М.Г.

© Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського,

2019

©, 2019

1. Програма навчальної дисципліни

Передумови для вивчення дисципліни

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
<i>Основи охорони праці</i>	<i>Управління інноваційними проектами в теплоенергетиці</i>
<i>Системи споживання теплової енергії у житлово-комунальному господарстві</i>	<i>Опалення, вентиляція та конденсація повітря</i>
<i>Теплові мережі</i>	<i>Магістерська кваліфікаційна робота</i>
<i>Теплові і атомні електростанції</i>	

Предметом навчальної дисципліни є законодавчі, нормативно-правові, соціально-економічні, інженерно-технічні і санітарно-гігієнічні основи цивільного захисту, необхідні для виконання майбутніми фахівцями професійних обов'язків у напрямку забезпечення заходів, спрямованих на регулювання техногенної та природної безпеки, проведення оцінки рівнів ризику, завчасне реагування на загрозу виникнення надзвичайної ситуації на основі даних моніторингу, експертизи, досліджень та прогнозів щодо можливого перебігу подій з метою недопущення їх переростання у надзвичайну ситуацію або пом'якшення її можливих наслідків з урахуванням особливостей майбутньої професії і можливих первинних посадмагістрів.

Метою навчальної дисципліни є формування у студентів здатності творчо мислити, вирішувати складні проблеми інноваційного характеру й приймати продуктивні рішення у сфері цивільного захисту (ЦЗ), з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності на першій посаді.

Також пріоритетними завданнями є формування у студента таких загальних компетенцій:

ЗК2. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми з фаху.

ЗК6. Професійні етичні зобов'язання.

ЗК9. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

ЗК10. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з відповідних джерел.

ЗК11. Прагнення до збереження навколишнього середовища та застосування енергозберігаючих технологій.

Програмні результати навчання:

РН1. Вміти використовувати методи та правила управління інформацією та роботу з документами за професійним спрямуванням, аналізувати, оформлювати результати наукових та виробничих випробувань у вигляді науково-технічної документації, наукових звітів, охоронних документів, статей, тез наукових конференцій. Володіти методиками та сучасними засобами інформаційних технологій.

РН8. Мати знання щодо забезпечення безпечних умов праці та навколишнього середовища при проведенні досліджень та у виробничій діяльності.

РН11. Вміти обґрунтовувати актуальність проблем в предметній області, техніко-економічну та екологічну доцільність практичної реалізації ідей та гіпотез.

РН16. Вміти враховувати основні економічні, екологічні принципи та застосовувати елементи соціальної компетенції.

Міждисциплінарні зв'язки: На вчальна програма дисципліни «Цивільний захист» розроблена з урахуванням того, що студенти на першому рівні вищої освіти «бакалавр» засвоїли головні положення нормативних дисциплін «Основи охорони праці», «Системи споживання теплової енергії у житлово-комунальному господарстві», «Теплові мережі», «Теплові і атомні електростанції», а також окремі питання безпеки праці в дисциплінах професійного спрямування.

Засвоївши програму навчальної дисципліни «Цивільний захист» магістри у відповідних напрямках підготовки, повинні бути здатними вирішувати професійні завдання з урахуванням вимог ЦЗ:

- використовувати положення законодавчих актів та нормативно-правових документів з цивільного захисту та промислової безпеки у своїй діяльності;
- розуміти, розробляти і впроваджувати превентивні та оперативні (аварійні) заходи цивільного захисту;
- здійснювати проведення ідентифікації, дослідження умов виникнення і розвитку НС та забезпечення скоординованих дій щодо їх попередження на суб'єкті господарської діяльності відповідно до своїх професійних обов'язків;
- обирати та застосовувати методики з прогнозування і оцінки обстановки в зоні НС, розрахунку параметрів уражаючих чинників джерел НС, що контролюються та використовуються для прогнозування, визначення складу сил і засобів для подолання наслідків НС;
- володіти основними методами збереження життя, здоров'я та працездатності працівників під час майбутньої професійної діяльності у межах своєї компетенції на первинній посаді;
- виконувати професійні функції, обов'язки і повноваження з цивільного захисту на робочому місці (первинній посаді).

Студенти після засвоєння навчальної дисципліни мають:

ЗНАТИ:

- законодавчі, нормативно-правові, інженерно-технічні та санітарно-гігієнічні основи цивільного захисту;
- методи та технології з прогнозування НС, побудови моделей (сценаріїв) їх розвитку;
- методи визначення рівня ризику та обґрунтування комплексу заходів, спрямованих на відвернення НС;
- методи локалізації та ліквідації НС;

- методи захисту персоналу, населення, матеріальних та культурних цінностей в умовах НС;

- методи локалізації та ліквідації наслідків НС.

ВМІТИ:

- прогнозувати та оцінювати наслідки проявлення небезпек під час аварій на вибухо-небезпечному об'єкті;

- прогнозувати та оцінювати радіаційну обстановку під час аварії на радіаційно-небезпечному об'єкті; оцінка радіаційної обстановки в зонах радіаційного забруднення;

- прогнозувати та оцінювати хімічну обстановку під час аварії на хімічно небезпечному об'єкті і транспорті;

- оцінювати стійкість роботи промислового об'єкта до дії повітряної ударної хвилі при вибухах;

- оцінювати надійність захисту робітників і службовців об'єкта господарської діяльності з використання захисних споруд.

оцінювати виробниче середовище на відповідність умов запобігання виникнення та розвитку НС;

- володіти базовими організаційними методами збереження життя, здоров'я та працездатності виробничого персоналу, населення, матеріальних та культурних цінностей в умовах НС в обсязі, необхідному для виконання професійних обов'язків на первинній посаді;

- здійснювати організаційну діяльність у первинному трудовому колективі (підрозділі) з обов'язковим додержанням та виконанням вимог цивільного захисту.

в проектно-конструкторській діяльності:

- забезпечувати максимальний рівень безпеки технологічних процесів та обладнання на стадії їх створення (проектування) у межах своєї компетенції.

На вивчення навчальної дисципліни заплановано

90 години 3 кредити ECTS.

Мова навчання: українська мова.

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри загальноінженерних дисциплін та теплоенергетики, які безпосередньо проводять заняття або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою kaf_zidte@gmail.com.

Структура навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальна підготовка.

Тема 1.1. Цивільний захист в сучасних умовах.

Тема 1.2. Класифікація та основні характеристики надзвичайних ситуацій (НС).

Тема 1.3. Природні надзвичайні ситуації.

Тема 1.4. Надзвичайні ситуації техногенного характеру.

Тема 1.5. Основи оцінки обстановки в надзвичайних ситуаціях.

Тема 1.6. Захист населення в надзвичайних ситуаціях.

Розділ 2. Профільна підготовка.

Тема 2.1. Стійкість роботи об'єктів господарювання в надзвичайних ситуаціях.

Тема 2.2. Оцінка і дослідження стійкості роботи об'єктів теплоенергетики.

Тема 2.3. Забезпечення заходів і дій в межах єдиної системи цивільного захисту України.

Тема 2.4. Оцінка інженерної обстановки і соціально-економічних наслідків НС.

2.Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів -денна форма: 3,0 -заочна форма: 3,0	Галузь знань 14 «Електрична інженерія»	Цикл дисциплін, що формують загальні компетентності	
Кількість розділів — 4	144 «Теплоенергетика»	Рік підготовки:	
		1-й	1-й
Загальна кількість годин –денна форма: 90 год. –заочна форма: 90 год.		Семестр	
		1-й	1-й
		Лекції	
		16 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	4 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		60 год.	80 год.
		в т.ч. індивідуальні завдання:	
		10 год	16 год
		Вид контролю:	
		залік	залік
	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр		

1. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усьо го	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Загальна підготовка.												
<i>Тема 1.1.</i> Цивільний захист в сучасних умовах.	6	1	1	-	-	4	8,5	0,5	-	-	1	8
<i>Тема 1.2.</i> Класифікація та основні характеристики надзвичайних ситуацій (НС).	12	2	2	-	1	8	10,5	0,5	-	-	1	10
<i>Тема 1.3.</i> Природні надзвичайні ситуації.	11	2	1	-	-	8	10,5	0,5	-	-	3	10
<i>Тема 1.4.</i> Надзвичайні ситуації техногенного характеру.	18	2	2	-	-	14	17,5	0,5	1	-	4	16
<i>Тема 1.5.</i> Основи оцінки обстановки в надзвичайних ситуаціях.	6	1	1	-	2	4	6,5	1	0,5	-	-	5
<i>Тема 1.6.</i> Захист населення в надзвичайних ситуаціях.	7	2	1	-	2	4	6,5	1	0,5	-	1	5
Розділ 2. Профільна підготовка.												
<i>Тема 2.1.</i> Стійкість роботи об'єктів господарювання в надзвичайних ситуаціях.	10	2	2	-	3	6	10	1	-	-	3	9
<i>Тема 2. 2.</i> Оцінка і дослідження стійкості роботи об'єктів теплоенергетики.	9	2	2	-	-	5	9	1	-	-	1	8
<i>Тема 2. 3.</i>	6	1	1	-	2	4	6	-	1	-	2	5

Забезпечення заходів і дій в межах єдиної системи цивільного захисту України.												
<i>Тема 2. 4. Оцінка інженерної обстановки і соціально-економічних наслідків НС.</i>	5	1	1	-	-	3	5	-	1	-	2	4
<i>Усього годин</i>	90	16	14	-	10	60	90	6	4	-	16	80

4. Плани практичних занять

1. Характеристика небезпечних природних процесів і явищ, які призводять до НС.
2. Заходи по виявленню та оцінювання обстановки у районі НС техногенного характеру.
3. Надзвичайні ситуації на об'єктах комунального господарства.
4. Оцінка радіаційної обстановки після НС техногенного характеру.
5. Оцінка хімічної обстановки на об'єкті господарювання.
6. Оцінювання пожежної та інженерної обстановки в результаті НС техногенного характеру.
7. Основні заходи захисту населення в надзвичайних ситуаціях.

5. Завдання самостійної роботи

Самостійна робота студентів організовується у відповідності з навчально тематичним планом і передбачає самостійне опрацювання студентами на основі законодавчої, нормативної, навчальної, періодичної та наукової літератури окремих питань з кожної теми дисципліни. Контроль знань з питань винесених на самостійне опрацювання здійснюється на практичних заняттях.

№ п/п	Питання до самостійної роботи	Денна (години)	Заочна (години)
1	2	3	4
1.	Надзвичайні ситуації та їх наслідки.		
1.1.	Характеристика зон небезпечних природних процесів і явищ, які призводять до НС. Уражаючі фактори та їх параметри, наслідки дій на навколишнє середовище і людей. Визначення показників, що характеризують ушкодження будівель, споруд та обсяги завалів у зонах НС, спричинених природними чинниками.	10	12
1.2	Характеристика зон затоплень, які виникають під час руйнування підпірних споруд (греблі) водосховищ. Визначення параметрів, характеру руху хвилі прориву при руйнуванні підпірних споруд водосховища. Розрахунок хвилі прориву при частковому руйнуванні греблі.	4	6
1.3.	Заходи з мінімізації небезпечних наслідків, які запроваджуються завчасно та у разі загрози затоплення. Заходи щодо захисту населення при катастрофічних затопленнях. Комплекс організаційних та інженерно-технічних заходів, щодо запобігання та мінімізації наслідків НС природного характеру.	4	6
1.4.	НС техногенного характеру в разі аварії на вибухопожежонебезпечних об'єктах. Характеристика ступенів руйнування. Визначення категорій споруд за вибухо- та пожежною безпекою. Визначення ступеню їх вогнестійкості.	16	18
2.	Характеристики зон радіоактивного, хімічного та біологічного зараження.		
2.1.	Визначення параметрів зон забруднення радіоактивними речовинами (РР).	5	7
2.2.	Визначення параметрів зон забруднення сильнодіючими отруйними речовинами(СДОР).	3	5
3.	Заходи по виявленню та оцінки інженерної та пожежної обстановки у районі НС.		
3.1.	Розв'язування типових завдань з оцінки інженерної обстановки у районі НС.	2	3
3.2.	Розв'язування типових завдань з оцінки хімічної обстановки у районі НС.	2	3
4.	Ліквідація наслідків НС.		

4.1.	Основні принципи та способи захисту населення та територій. Використання засобів індивідуального захисту, укриття людей у захисних спорудах (ЗС), здійснення евакуаційних заходів. Оцінювання надійності захисту робітників і службовців об'єкта господарської діяльності з використання захисних споруд. Радіаційних та хімічний захист населення. Організація та проведення евакуаційних заходів.	5	7
4.2.	Ліквідації наслідків НС, мета, зміст та умови проведення рятувальних та інших невідкладних робіт. Локалізація та ліквідація аварій. Умови проведення, послідовність і способи виконання рятувальних та інших невідкладних робіт.	4	5
4.3.	Заходи безпеки при проведенні рятувальних робіт. Рятувальні роботи в осередку хімічного ураження. Ліквідація осередку інфекційних захворювань. Знезараження територій, споруд, техніки та санітарна обробка людей.	3	5
4.4.	Способи проведення дезактивації, дегазації та дезінфекції на об'єкті господарської діяльності. Гасіння лісових пожеж. Зниження ризиків, пом'якшення наслідків та оцінювання збитків від НС техногенного і природного характеру.	2	3

6.Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання - форма навчального заняття, спрямована на формування вмінь та навичок роботи з літературними джерелами у паперовому та електронному вигляді.

Перелік індивідуальних завдань

1. Роль та місце цивільної оборони в системі безпечної діяльності населення.
2. Надзвичайні ситуації та їх характеристика.
3. Завдання цивільного захисту.
4. Заходи цивільного захисту при виникненні надзвичайних ситуацій
5. Побудова системи цивільного захисту.
- 6.Організація цивільного захисту на об'єктах народного господарства
7. Сили і засоби цивільного захисту.
8. Стихійні лиха (землетруси).
9. Повені і сілі.
10. Зсуви, снігові заноси і пожежі.
11. Виробничі аварії і катастрофи.

12. Характеристика осередку ядерного ураження
13. Характеристика осередку хімічного ураження.
14. Звичайні засоби ураження.
15. Характеристика боєприпасів об'ємного вибуху і запалювальних.
16. Фугасні, осколкові, кульові, кумулятивні і бетонобійні боєприпаси і високоточна зброю.
17. Захисні споруди.
19. Сховища.
20. Протирадіаційні укриття.
21. Найпростіші укриття.
22. Організація евакуаційних заходів в надзвичайних ситуаціях.
23. Засоби індивідуального захисту.
24. Порядок оповіщення населення в надзвичайних ситуаціях в мирний час.
29. Порядок оповіщення населення в надзвичайних ситуаціях у воєнний час.
30. Характеристика іонізуючих випромінювань.
31. Радіоактивний розпад і активність.
32. Одиниці вимірювання енергії іонізуючих випромінювань.
33. Біологічна дія іонізуючих випромінювань.
34. Допустимі рівні опромінення людини.
35. Методи та прилади радіаційного контролю.
36. Захист від радіаційного забруднення.
37. Оцінка радіаційної обстановки при аваріях.
38. Оцінка хімічної обстановки при аваріях.
39. Осередки ураження об'єктів народного господарства.
40. Ступені руйнування об'єктів народного господарства та їх характер.
41. Послідовність заходів ліквідації надзвичайних ситуацій.
42. Заходи при загрозі стихійного лиха, аварії або катастрофі.
43. Поняття про рятувальні та інші невідкладні роботи.

44. Невідкладні роботи, які проводяться в надзвичайних ситуаціях на промислових об'єктах.
45. Організація та проведення об'єктним формуванням рятувальних та інших невідкладних робіт в осередку комбінованого ураження.
46. Особливості проведення рятувальних і невідкладних робіт у районах стихійних лих.
47. Поняття «стійкість роботи». Основні напрями підвищення стійкості роботи об'єктів народного господарства.
48. Вимоги до розробки проектів та будівництва промислових об'єктів.
49. Основи методики оцінки стійкості роботи промислових об'єктів у воєнний час.
50. Основи методики оцінки роботи промислового об'єкта в умовах надзвичайних ситуацій.
51. Оцінка стійкості об'єкта до дії на нього ударної хвилі.
52. Оцінка стійкості об'єкта до дії на нього світлового випромінювання.
53. Оцінка стійкості об'єкта до дії на нього радіоактивного зараження.
54. Основні заходи для підвищення стійкості роботи промислових об'єктів в надзвичайних ситуаціях.
55. Виробничі аварії на підприємствах.
56. Характеристика осередків ураження сучасними видами зброї.
57. Зони хімічного зараження і осередки хімічного ураження.
59. Засоби хімічної розвідки і контролю.
60. Методи оцінки хімічної обстановки.

7.Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни є: поточні контрольні роботи, тести, презентації результатів виконаних завдань, командні проекти, залік.

Перелік питань до заліку:

1. Завдання цивільної оборони України
2. Система управління цивільною обороною України
3. Організація ЦО на підприємствах, установах, закладах.
4. Сили ЦО
5. Основні об'єкти підвищеної небезпеки в Україні.
6. Стихійні лиха на території України
7. Дії населення під час стихійного лиха (землетрусу, повені та ін.).
8. Заходи, що спрямовують на зменшення втрат під час стихійного лиха.
9. Основні параметри, що характеризують вражаючу дію ядерної та хімічної зброї.
10. Види іонізуючих випромінювань (ІВ) та їх характеристики. Захист від ІВ.
11. Що таке активність радіонуклідів.
12. Закон зменшення активності з часом.
13. Одиниці вимірювання активності. Співвідношення між одиницями.
14. Визначення поглинутої дози, одиниці вимірювання.
15. Еквівалентна, ефективна, експозиційна та колективна дози. Одиниці вимірювання та співвідношення між ними.
16. Потужність дози. Одиниці вимірювання.
17. Біологічна дія ІВ. Променева хвороба.
18. Джерела ІВ. Вплив ІВ від природних та штучних джерел на людину.

19. Внутрішнє опромінення. Захист від внутрішнього опромінення.
20. Характеристика основних способів захисту людей в надзвичайних ситуаціях.
21. Захисні споруди ЦО. Основні вимоги до побудови та обладнання сховищ ЦО. Призначення сховищ ЦО.
22. Протирадіаційні та найпростіші укриття, їх призначення.
23. Сигнали оповіщення ІДО. Порядок оповіщення населення про загрозу надзвичайної ситуації.
24. Евакуація населення. Евакуаційні органи на об'єктах.
25. Класифікація індивідуальних засобів захисту.
26. Визначення радіаційної обстановки. Основні характеристики радіаційної обстановки.
27. Заходи захисту людей під час аварій на АЕС в залежності від рівня радіації на місцевості.
28. Параметри, що характеризують зону хімічного зараження.
29. Класифікація дозиметричних приладів за призначенням.
30. Методи індикації ІВ. Принцип побудови дозиметричних приладів.
31. Основні способи захисту продуктів харчування від зараження радіоактивними, хімічними отруйними речовинами та біологічними засобами.
32. Способи знезараження продуктів харчування.
33. Визначення стійкості роботи об'єктів народного господарства в надзвичайних ситуаціях.
34. Вимоги норм інженерно-технічних заходів Ц до підвищення стійкості об'єктів народного господарства.
35. Мета та зміст рятувальних та інших невідкладних робіт в осередках ураження.
36. Планування та проведення рятувальних робіт в осередках ураження на об'єктах народного господарства.

8. Критерії та система оцінювання результатів навчання

Розліли		Сума
Розліл 1	Розліл 2	80 балів
40 балів	40 балів	
Підсумковий контроль		20 балів
Максимальна сума балів		100 балів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
80-89	добре	B	вище середнього рівня
75-79		C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
30-59	незадовільно	FX	необхідне перескладання
0-29		F	необхідне повторне вивчення курсу

Оцінка «**відмінно**» - всі завдання виконано в повному обсязі, виявлено вміння студента творчо застосовувати отримані з фахових предметів знання, пов'язані з особливостями професійної діяльності. Студент сумлінно виконував всі завдання, удосконалював на практиці свої знання зі спеціальності, навички етичної поведінки в офіційно-діловій сфері.

Оцінка «**добре**» - завдання виконані правильно, але недостатньо повно. Студент виконував завдання, удосконалював на практиці свої знання зі спеціальності.

Оцінка «**задовільно**» - завдання виконано з помилками. Виконано не всі завдання, але значна їх частина, або були допущені неточності.

Оцінка «**незадовільно**» - більшість завдань невиконані.

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Мультимедійна дошка
2. Проектор
3. Ноутбуки
4. Індивідуальні засоби захисту

10. Рекомендовані джерела інформації

Основні законодавчі та нормативно-правові акти

1. Конституція України. Основний закон. – К., 1996.
2. Кодекс цивільного захисту України. – К., 2013.
3. ДСТУ Б А.2.2-7:2010. Проектування. Розділ інженерно-технічних заходів цивільного захисту (цивільної оборони) у складі проектної документації об'єктів. Київ. – Мінрегіонбуд. України, -2010.
4. Закон України «Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань» від 14 січня 1998 р. – К., 1998.
5. Закон України «Про охорону здоров'я» – К., 1992.
6. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення» / Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27.
7. ДБН-97 Державні будівельні норми України Київ. Держ. Стандарт.1999р.
8. ДСТУ 3891-99 «Безпека у надзвичайних ситуаціях». Київ. Держ. Стандарт.1999р.
9. Закон України «Про державний матеріальний резерв» від 24.01.97 № 51/97-ВР (Із зм. і доп., внесеними Законами України від 18.11.97 №

642/97-ВР, від 16.07.99 №988-XIV, від 11.05.00 №1709-III, від 16.02.98 №174).

10. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». – К. Урядовий кур'єр, 14.06.2000.-№107.

11. Закон України «Про захист людини від інфекційних хвороб». – К. 06.04.2000. №1645-III.

12. Закон України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації». – К. 13.07.2000.-№1908-III.

13. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки». – К. 18.01.2001.-№2245- III.

14. Закон України «Про охорону атмосферного повітря». – К.: Відомості Верховної Ради України, 1992. – № 50.– Ст. 678.

15. Закон України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» від 13.07.00. №08-III.

16. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». – К.: Відомості Верховної Ради України, 1991. – № 41. – Ст. 546.

17. Закон України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи». – К.: Відомості Верховної Ради України, 1991. – №16. – Ст. 198; 1992., № 13. – Ст. 177.

18. Закон України «Про тваринний світ». – К.: Відомості Верховної Ради України, 1993. –№ 18. – Ст. 191.

19. Закон України «Про екологічну експертизу». – К.: Відомості Верховної Ради України, 1995. – № 8. – Ст. 54.

20. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану». - К. Урядовий кур'єр, 14.06.2000.-№107.

21. Постанова КМ України «Про Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій» від 16.02.98 №174 (Із зм. і доп., внесеними постановами КМ України від 24.09.99 №1763, від 21.10.99 №43.

22. Постанова КМ України «Про порядок формування розміщення та проведення операцій з матеріальними цінностями Державного резерву» від 08.10.97 року №1129.

23. Постанова КМ України «Про номенклатуру та обсягів продукції Державного матеріального резерву» від 07.08.98 року №1245-46.

24. Постанова КМ України «Про розбронювання матеріальних цінностей мобілізаційного резерву та створення запасів матеріально-технічних ресурсів для виконання першочергових робіт під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій» від 15.04.97 року №338-027.

25. Постанова КМ України «Про затвердження особливостей формування та проведення операцій з матеріальними цінностями мобілізаційного резерву» від 29.01.98 року №100-03.

26. Постанова КМ України «Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях» від 15.02.99 №2.

27. Постанова КМ України «Про Основні засади створення в Україні підсистеми рятування і ліквідації небезпечних забруднень на воді єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного характеру» від 5.10.98 №1599.

28. Постанова кабміну України «Про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру» К.03.08.1998.-№1198.

29. Указ Президента України «Про систему реагування на надзвичайні ситуації на водних об'єктах» від 15.06.01 №436/2001.

Основна література

30. Русаловський А. В., Вендичанський В. Н. Цивільний захист: Навч. посібник – К.: АМУ, 2008. -250с.

31. Цивільний захист. Методичні вказівки до виконання практичних робіт: Міхєєв Ю. В., електронне видання.

32. Демиденко Г.П. и др. Защита объектов народного хозяйства от оружия массового поражения. Справочник под ред. Демиденко Г.П. – 2-е изд. перераб. и доп. – К. Выща шк. Головное изд-во, 1989

33. Демиденко Г.П. Безпека життєдіяльності: навч. посіб. - К.: НТУУ «КПІ», 2008. – 300с.

34. Васійчук В.О., Гончарук В.Є., Качан С.І., Мохняк С.М. Основи цивільного захисту: Навч. посібник / Львів, 2010.- 384 с.

35. Гончарук В.Є., Качан С.І., Орел С.М., Пуцило В.І., «Оцінка обстановки у надзвичайних ситуаціях». Навчальний посібник, Видавництво НУ «Львівська політехніка». Львів, 2004р.,-136с.

36. Євдін О.М., Могильниченко В.В. та ін. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій. Т.1. "Техногенна та природна небезпека". Т.3."Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони) та містобудування".Посібник.- К.: КІМ, 2007, 2008.- 636 с.,-152 с.

37. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навч. посібник.– К: Центр учбової літератури, 2008.– 158 с.

38. Русаловський А.В., Вендичанський В.Н. Цивільний захист: Навч. Посібн./За наук.ред. Запорожця О.І., -К.: АМУ, 2008, -250с.

39. Стеблюк М.І. Цивільна оборона та цивільний захист: Підручник.– К: Знання-Прес, 2007.– 487 с.

40. Сусло С.Т., Заплатинський В.М., Харамда Г.М. Цивільний захист: Навч. посібник/ За ред.. проф.. М.О. Біляковича.– К.: Арістей, 2007.– 386 с.

41. Зеркалов Д. В. Безпека життєдіяльності. [Електронний ресурс] Навчальний посібник. –

К.: Основа, 2011. – 526 с. (Режим доступу вільний <http://www.zerkalov.kiev.ua/node/11>

42. Цивільний захист. Лекції для студентів, що навчаються по програмі «магістр» (режим доступу вільний <http://www.zerkalov.org/node/3002>)

Інформаційні джерела

1. Офіційне інтернет-представництво Президента України <http://www.president.gov.ua/>.
2. [Верховна Рада України](http://www.rada.kiev.ua) <http://www.rada.kiev.ua> .
3. Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua/>.
4. [Міністерство екології та природних ресурсів України](http://www.menr.gov.ua/) <http://www.menr.gov.ua/>.
5. [Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи](http://www.mns.gov.ua/) <http://www.mns.gov.ua/>.
6. [Рада національної безпеки і оборони України](http://www.rainbow.gov.ua/) <http://www.rainbow.gov.ua/>.
7. [Постійне представництво України при ООН](http://www.uamission.org/) <http://www.uamission.org/>.
8. [Північноатлантичний альянс \(НАТО\)](http://www.nato.int/) <http://www.nato.int/>.
9. Новини про поточні події у світі, в т. ч. про надзвичайні ситуації <http://www.100top.ru/news/> (російською мовою).
10. Сайт, присвячений землетрусам та сейсмічному районуванню території <http://www.scgis.ru/russian/>.
11. Сайт, присвячений надзвичайним ситуаціям природного характеру <http://chronicl.chat.ru/>.
12. Офіційний сайт Американського вулканологічного товариства <http://vulcan.wr.usgs.gov/> (англійською мовою).
13. Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів при Раді національної безпеки і оборони України <http://www.erriu.ukrtel.net/index.htm>.
14. <http://www.dnopr.kiev.ua> - Офіційний сайт Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду (Держгірпромнагляду).
15. <http://www.social.org.ua> - Офіційний сайт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.
16. <http://www.iacis.ru> - Официальный сайт Межпарламентской Ассамблеи государств-участников Содружества Независимых Государств (МПА СНГ).

17. <http://base.safework.ru/iloenc> - Энциклопедия по охране и безопасности труда МОТ.
18. <http://base.safework.ru/safework> - Библиотека безопасного труда МОТ.
19. <http://www.nau.ua> - Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».
20. <http://www.budinfo.com.ua> - Портал «Украина строительная: строительные компании Украины, строительные стандарты: ДБН ГОСТ ДСТУ».